

Beter presteren op school

» SWP MEMBERS KRIJGEN MEER! «

- ✓ Gratis verzending
- ✓ Gratis proefabonnementen
- ✓ Persoonlijke aanbiedingen en kortingen
- ✓ Toegang tot exclusieve events

Registreer je boek op swpbook.com/memberclub

» JFKJL-J6NMB-T8TTL «

Beter presteren op school

Wat werkt wel! Wat werkt niet!

Paul Delnooz, Stéphane Cépère, Eti de Vries

ISBN 978 90 8850 913 1

NUR 840

© 2019 B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912^j het Besluit van 20 juni 1974, Stbl. 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich te wenden tot Uitgeverij SWP (Postbus 12010, 1100 AA Amsterdam-Zuidoost).

Samenvatting

“Leerkrachten zijn dol op zwijgende leerlingen die onbeweeglijk in de klas zitten. Ze denken dat die luisteren.”

Als bestuurder, directeur, leerkracht of ouder wil je effectief onderwijs. Dat wil zeggen: onderwijs waarvan is gebleken dat het de leerlingen motiveert om te leren, waardoor hun leerprestaties toenemen.

In dit boek beschrijven we de factoren waarvan in de praktijk en uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat het onderwijs hierdoor effectiever wordt. Ook leggen we uit waarom deze factoren effectief zijn.

Een van de factoren die de effectiviteit van het onderwijs bepaalt, is de manier waarop een leerkracht les geeft. Naarmate dit meer aansluit bij de werking van de hersenen, blijkt onderwijs effectiever te zijn.

Een manier van lesgeven die is ontwikkeld met als doel om aan te sluiten bij de werking van de hersenen is Creatieve Actie Methodologie (CAM).

Het is een manier van lesgeven waarover leerkrachten over het algemeen enthousiast zijn, omdat het hen de ruimte biedt om als professionals aan de slag te zijn: zelf en in overleg met collega's oplossingen bedenken voor de vraagstukken waar het onderwijs tegenaan loopt.

In die zin is het invoeren hiervan in een schoolorganisatie geen moeilijke opgave.

Het is lastiger om ervoor te zorgen dat de cultuur en structuur van een schoolorganisatie hierbij aansluiten, zodat de invoering van CAM blijkt. Daarvoor blijkt een essentiële rol te zijn weggelegd voor het bestuur en de directeurs van een schoolorganisatie. Is sprake van directief of coachend leiderschap? Op welke wijze worden beoordelings- en

functioneringsgesprekken gevoerd? Hoe groot is de vrijheid van leerkrachten om zelf hun lessen in te vullen en vorm te geven? Vindt de besluitvorming binnen de organisatie vooral plaats op basis van formeel of informeel overleg? Wat zijn de gevolgen voor een leerkracht of directeur van een basisschool die in de ogen van zijn leidinggevende een fout heeft gemaakt?

Vele factoren spelen een rol. Zowel op het niveau van de leerkracht als dat van de schoolorganisatie. Vandaar dat in dit boek een overzicht is opgenomen dat kan worden gebruikt om na te gaan aan welke zaken moet worden gewerkt om de effectiviteit van het onderwijs op een bepaalde school te vergroten

Ook is in 2019 een website gelanceerd waarmee per school kan worden geanalyseerd aan welke zaken moet worden gewerkt om het onderwijs te verbeteren (zie www.innovatie-academie.nl)

Dit boek sluiten we af met praktijkvoorbeelden. Deze voorbeelden laten zien wat leerkrachten zoal hebben bedacht om hun onderwijs te verbeteren en hoe effectief dat is gebleken.

De ervaring leert dat deze voorbeelden andere leerkrachten stimuleren om ook zelf aan de slag te gaan.

Inhoud

'Juf, wat voor werk doe jij eigenlijk?'

HOOFDSTUK 1	Vraagtekens bij onderwijs	9
1	Het nieuwsgierige, onderzoekende kind	9
2	De botsing tussen de werking van onze hersenen en onze cultuur	11
3	De rode draad	16
HOOFDSTUK 2	Een andere manier van denken	18
1	Bestaat de waarheid?	18
2	Gevolgen voor de wetenschap: de bruikbaarheid van onze kennis	21
3	Gevolgen voor de samenleving: een geconstrueerde waarheid	23
4	Gevolgen voor het onderwijs	25
HOOFDSTUK 3	De rol van de leerkracht	28
1	Wat is bekend vanuit wetenschappelijk onderzoek?	28
2	Cijfers kunnen misleiden. Het gaat om begrijpen	34
3	De voorspellende waarde van CAM	38
4	Een lijst met indicatoren van effectief leerkrachtgedrag	40
HOOFDSTUK 4	Succes- en faalfactoren	42
1	Onderweg naar beter onderwijs	42
2	Wat moet een leerkracht minimaal kennen en kunnen?	42
3	Het effect van het bijscholen van een selecte groep leerkrachten	45

4	Het effect van het bijscholen van een aselechte groep leerkrachten	50
5	De essentiële rol van de directeur en het bestuur	53
6	Te ondernemen acties vanuit de directie en het bestuur	55
7	Te ondernemen acties vanuit de leerkrachten	58
8	Wat bepaalt het succes van de te ondernemen acties?	59
HOOFDSTUK 5 De praktijk		61
1	Van theorie naar praktijk	61
2	Leren en lessen ontwikkelen met behulp van intervisie	61
3	Voorbeelden van door leerkrachten ontwikkelde lessen	64
4	Geleerde lessen	76
Over de auteurs		79

Vraagtekens bij onderwijs

1 Het nieuwsgierige, onderzoekende kind

Sommige jeugdigen stellen voortdurend vragen: Pap, waarom ga je werken? Zijn dromen bedrog? Kun je een varken een computerspelletje leren? Kunnen stenen omhoog vallen? Is het mogelijk om door de tijd te reizen? Waarom zijn sommige mensen arm? Kun je angst ruiken? Hoe lang duurt het nog voordat ik jarig ben? Waarom is opa chagrijnig? En waarom trilt oma zo? Als ik ziek ben, hoef ik dan niet naar school? Is het moeilijk om een handtekening te vervalsen? Wanneer ga jij dood? Hoeveel is een miljard? Waarom vliegt iets in brand? Hoeveel grassprietjes zijn er op de wereld?

Sommigen jeugdigen stellen niet alleen voortdurend vragen, maar zijn ook nog eens kritische, creatieve denkers en ondernemend. Dat zijn degenen die je antwoorden ter discussie stellen en van alles proberen om hun doel te bereiken. Dan krijg je reacties als: Jij zegt wel dat je gaat werken om geld te verdienen, maar volgens mij vind je het gewoon leuk. De buurvrouw zegt dat dromen bedrog zijn, maar op internet las ik het tegendeel. Weet je dat handtekeningen vervalsen heel gemakkelijk is? Ik heb gisteren geoeffend op die van jou en kijk eens! Opa zegt dat de schuur met brandwerend spul is ingesmeerd. Dat heb ik even uitgeprobeerd. Nou! Volgens mij klopt het niet!

Het is niet altijd even gemakkelijk om zo'n kind te hebben. Soms word je er zelfs gillend gek van. Zo heb je kinderen die voortdurend vragen: waarom? Waarom trilt opa zo? Omdat hij ziek is, lieverd. Waarom is opa ziek? Omdat zijn spieren het niet meer zo goed doen. Waarom doen zijn spieren het niet meer zo goed? Ja, dat weet ik ook niet precies. Misschien

dat papa je dat uit kan leggen. Waarom papa? Weet je, het is etenstijd. Roep jij je zusje even, dan gaan we aan tafel! Waarom eten we aan tafel? Enzovoorts. Je wordt er niet alleen soms gek van, maar ook ietwat bescheidener. De telkens terugkerende vraag naar het waarom maakt soms pijnlijk duidelijk hoe weinig we weten. Dan geven we vaak antwoorden als: nou even niet, hoor. Papa is met iets anders bezig. Of: joh, dat is echt een goede vraag voor je juf. Dus als je op morgen op school bent...

"Tot mijn genoegen kon ik onmiddellijk antwoord geven en ik deed dat ook. Ik zei dat ik het niet wist."

Mark Twain

Het is misschien niet altijd gemakkelijk om zo'n kind te hebben, en misschien word je er af en toe gek van, maar het is ook een zegen. Het is namelijk een kind dat voortdurend vanuit zichzelf gemotiveerd aan het leren is. Door de kritische, creatieve en ondernemende houding komt het kind niet alleen steeds meer te weten, maar oefent het ook voortdurend met vakken als taal, rekenen, biologie en geschiedenis. Kortom: het kind heeft een onderzoekende houding, waardoor het leert.

Daarmee komt de vraag naar boven waarom het ene kind meer intrinsiek gemotiveerd is om kritisch, creatief en ondernemend te zijn, en daardoor te leren, dan het andere. Uit onderzoek blijkt dat het antwoord op deze vraag is gelegen in de evolutie van de hersenen en de manier waarop we denken over kennis.

2 De botsing tussen de werking van onze hersenen en onze cultuur

Hoe is het mogelijk dat de één bijna altijd kritisch, creatief en ondernemend is, terwijl de ander bijna nooit verder komt dan lui op de bank liggen en televisie kijken? Dit is te begrijpen aan de hand van twee theoretische invalshoeken: de evolutionaire en de culturele invalshoek.

a. *De evolutionaire ontwikkeling van de hersenen*

Volgens de selectieleer van Darwin (1809 - 1882) hebben de wezens die zich het best aan kunnen passen aan hun omgeving de grootste kans om te overleven en daardoor hun genen door te geven aan de volgende generatie. Op deze wijze vindt evolutie plaats door middel van natuurlijke selectie. Er is sprake van de 'survival of the fittest'¹.

Als we deze theorie toepassen op wezens die kunnen nadenken, zoals de mens, dan heeft natuurlijke selectie plaatsgevonden op basis van probleemoplossend vermogen. Degenen die het best in staat zijn geweest om oplossingen te bedenken voor de vraagstukken die ze in het dagelijks leven zijn tegengekomen, hebben de meeste kans gehad te overleven.

Deze selectie op probleemoplossend vermogen impliceert dat de menselijke hersenen gedurende de afgelopen miljoenen jaren steeds meer zijn geëvolueerd tot creatieve probleemoplossers. Dat ze zijn geëvolueerd tot een instrument dat voortdurend bezig is met de dingen die om ons heen gebeuren en mogelijke problemen hierbinnen op te lossen.

Het is een evolutionaire ontwikkeling die botst met ons huidige onderwijssysteem, want dat is juist sterk gericht op stilzitten, luisteren naar wat de juf of meester zegt, uit het hoofd leren en taal- en rekenregels leren toepassen in plaats van zoeken naar oplossingen voor de dingen die om ons heen gebeuren.

1 Hobday, S. (2002). Degrading Darwin. Artikel gepubliceerd op het internet: <https://www.spiked-online.com/2002/04/23/degrading-darwin/>